

Pierwsza wojna światowa drastycznie zmieniła położenie ludności ziem polskich, mając szczególnie wpływ na życie społeczności żydowskiej. Wojna czasowo wstrzymała masową emigrację, która od kilku dekad dawała Żydom alternatywę dla ich trudnej sytuacji w regionie. Ubogie żydowskie masy zmuszone zostały do zaciętej rywalizacji o przetrwanie. Konflikt zbrojny nie tylko zamknął możliwość poprawienia sytuacji ekonomicznej poprzez emigrację. Towarzyszący jej upadek gospodarki, pobór do wojska i deportacje, doprowadziły do pogłębienia poziomu ubóstwa społeczności żydowskiej. Okres powojenny, charakteryzujący się restrykcjami imigracyjnymi, między innymi w Stanach Zjednoczonych, Argentynie oraz Palestynie i spowolnieniem rozwoju gospodarczego ziem polskich jeszcze bardziej pogorszył sytuację ludności żydowskiej.

Wnioskowany projekt analizuje społeczną historię polskich Żydówek między 1914 a 1939, badając, jak kobiety z tej społeczności na ziemiach polskich doświadczały powyżej opisanych zmian. Celem projektu jest zweryfikowanie i rozwinięcie hipotezy, że dla jednych kobiet nieobecność mężczyzn, dla innych zaś niemożność utrzymania rodziny przez mężczyzn w latach wojennych i okresie międzywojennym doprowadziły do zwiększenia przestrzeni dla niezależności Żydówek, zmian obyczajowych w obrębie ról płciowych i relacji wewnątrzrodzinnych. Indywidualne historie kobiet z żydowskich klas niższych zostaną wpisane w szerszy kontekst makrostruktur, które warunkowały możliwości i wybory Żydówek. Takimi ograniczającymi strukturami były np. gospodarka ziem polskich i miejsce, jakie tradycyjnie zajmowali w niej Żydzi; prawna pozycja kobiet w niepodległej Polsce oraz to, jak w praktyce wyglądało ich równouprawnienie; a także legislacja migracyjna, mająca szczególnie w okresie międzywojennym, protekcyjny stosunek wobec kobiet. Decyzje poszczególnych kobiet wpisane zostaną także w mikrostruktury, w których przyszło im funkcjonować – żydowską społeczność i rodzinę (wraz z ich stosunkiem wobec pracy zarobkowej kobiet, emigracji i niezależności kobiet w ogóle). Badanie, jak Żydówki mierzyły się z niezmiernie trudną finansową i społeczną sytuacją osobistą, a także ich rodzin i społeczności, pozwoli na pogłębienie naszego rozumienia przemian obyczajowych zachodzących wśród żydowskiej społeczności ziem polskich w tym okresie.

Proponowane ujęcie tematu jest nowatorskie, ponieważ stanowi pierwsze pogłębione studium kobiet z niższych klas żydowskich. Dotąd w centrum zainteresowania badaczy znajdowały się postaci wyjątkowe, jak pisarki i poetki, spolonizowane dziennikarki czy filantropki, oraz uświadomione politycznie aktywistki bundowskie czy syjonistki.

Jako że zamierzeniem proponowanego projektu jest nakreślenie społecznej historii Żydówek z klas niższych, które stanowiły większość polskiego Żydostwa, wykorzystana zostanie szeroka baza źródeł. Ta grupa pozostawiła niewiele bezpośrednich źródeł dla historyka, lecz głosy kobiet i ich kolektywne położenie można odtworzyć ze sprawozdań i korespondencji żydowskich organizacji działających w Polsce i międzynarodowo, takich jak JOINT czy Sopromitis (Argentyna), polskich organów państwowych, gmin żydowskich, a także szeroko rozumianej publicystyki polskiej i żydowskiej wychodzącej w jidysz, po hebrajsku, polsku, hiszpańsku, i angielsku.

Wyniki projektu znacznie poszerzą naszą wiedzę na temat doświadczeń polskich Żydówek w latach 1914-1939 i stanowią krok w drodze do lepszego zrozumienia grupy Żydówek, które musiały zmierzyć z nowymi trudnościami w obliczu Zagłady. Rezultaty będą mieć także znaczenie poza obszarem historii kobiecej – zastosowana metodologia gender i użyte źródła pozwolą bowiem na wyciągnięcie szerszych wniosków na temat transformacji społeczeństwa żydowskiego na ziemiach polskich i jego transnarodowego charakteru.